

CATALANA

REVISTA

Any VI

Barcelona 30 d'Abril de 1923

Núm. 141

DISCURS PRESIDENCIAL EN LOS JOCHS FLORALS DE MALLORCA

Honorables Senyors:

Dames y Cavallers:

I

El vinent estiu farà cinquanta anys que les convulsions polítiques de la Península, ferida al plegat per una guerra civil dinàstica, un'altra cantonal y una tercera separatista, mogueren als meus pares a cercar un redós, per a fugir, al menys per una temporada, de les disbauxes revolucionaries, a tall de *Commune*, que feyen incomportable la vida de Barcelona. Aquexa illa encisadora, digna de brillar en el chor de les illes gregues, com les *nitentes Cyclades* de que parla Horaci, y de dirse *afortunada* ab més rahó que les del nostre arxipèlach occitànich, fou l'escullida pels meus pares com un idillich raser hont soplujarse en aquells dies anguniosos. En la resignació tranquila y doiça dels vostres moradors, ¡que poques vegades han trobat ressò, sobre tot en la historia contemporània, les grans sotregades socials, les ferestes commocions del continent! Els meus pares no s'equivocaren. Totes les emocions qu'ací'ls esperaven, se reduhiren a un insignificant tabustol de quintes que fou calmat tot seguit sens efusió de sanch pel general Villavicencio, y a la por de que's presentés algun dia la esquadra cantonal del general Contreras, içada la bandera roja, a fer *saca* de diners, en aquestes inofensives illes.

Es a aquesta circumstancia que vaig deure'l rebre'l meu bateig mallorquí, que després ha fet de mi com una mena de fill adoptiu d'aquexa terra, que tant he estimada sempre. Ella fou també per als meus pares, com una arca qu'estotjava'ls més dolços recorts de sa juvenesa. Mon pare havia trobat ací des dels llunyans dies del any 1840, en els dos

Dioscurs desvetlladors del esperit d'una Mallorca renovellada, En Tomàs Aguiló y En Joseph M. Quadrado, una ferma amistat que's perllongà durant tota sa vida. Son amor envers Mallorca ben prompte's palesà públicament. Ell ha estat el primer qu'abans d'esclatar la Renaxença (en 1845), hagi cantat en llengua catalana un recort gloriós del passat vostre, en sa poesia *A l'ermita de Miramar*.

Ma mare va rebre ací sa educació intel·lectual y religiosa, pels anys de 1845, en l'establiment d'ensenyança llavors quasi únic, — per sòrt encara existent, — que s'anomena'l *Colegio de la Puresa*. Durant molts anys, fins que moriren mos pares, adornava la seva vella casa un quadro ab daurada motllura en que's mostrava un paysatge brodat en seda, ab tal primorosa perfecció, que sa gradació de clars obscurs semblava feta per un destre pinzell. El Colegi de la Puresa, en aquell temps, tenia adquirida una justa anomenada en aquesta mena de labors. Ensinistraven de més a més aquelles bones religioses a ses alumnes en la traducció d'obres estrangeres generalment de caràcter piadós, y la impremta Trius de Palma publicava en l'any 1845, dos llibrets religiosos traduïts del italià y del francès respectivament per les senyoretes Na Cristina Montagut y Na Elísea Lluch (1), ma inoblidable mare.

II

Permetèume que, pagat aquest tribut d'amor filial, seguexi per un altre cap l'enfilall de les meves recordances mallorquines. Anava a cumplir tot just els disset anys, quan vinguí per primera volta a aquesta ciutat, en el Juliol de 1873, ab el cor plè d'il·lusions y d'encuriosida espectació. Era aquella la primera sortida meua de Catalunya. May havia passada la mar, ni may vist més ciutat que la que bé puch anomenar el meu bressol, encara que d'ella no'n sigui nadiu.

¿Què us podria dir jo ara de la Mallorca d'aquells dies tan llunyans, que no us hagin repetit ab més exactitut a totes ho-

(1) *Año Amoroso o delicias del amor de Dios, por el P. Juan Elías Avriñón*, traducido del francés por las señoritas doña Cristina Montagut y Feles y doña Elísea Lluch y Garriga, del Colegio de la Puresa. Palma. Imprenta de Trius, 1845. Un vol. de 190 pág. en 4.º. — *Devoción de cada mes para honrar al Sagrado Corazón de Jesús*, y que han traducido del italiano las señoritas doña C. M. y F. y doña E. Ll. y G. — Palma. Imp. de Trius, 1845. Un foll. de 80 pág. en 12.

res els vostres conterrànies de la meua edat? Y no obstant, sento una invencible pruja de parlarvos una estona de les meves impresions d'aquell temps, més vives de lo que un hom creuria. ¡Són tan intenses les de la nostra minyonía ò la nostra adolescència! Tan intenses com efímeres y fugidores les rebudes al donar el tom cap a la vellesa! La memoria d'un vell es talment com un got plè d'aygua. Si n'hi afegiu de més, observarèu que tot seguit vessa: mes l'aygua del fons roman sempre immòvil, inalterable.

¡Oh la Mallorca de 1873 y la de 1923, quan diferents són per molt qu'hagi servat encara de son vell caràcter! No hi havia aleshores *Grans Hotels*, ni Societat d'Atracció de Forasters, ni tramvies fòra y dins de la ciutat, qu'amenacen torbar avuy ab son molest grinyol, el repòs y solitud, plens de distinció senyorial, dels carrers vehins a la Seu ò al Arch de l'Almudayna. No s'havia desfet encara la ciutat del seu poligonal cingol de pedra, deliciós *bell esguart* del pla, de la serra y la marina, omplint d'amples vies els camps que l'envoltaven. Sols arribava de Barcelona un vapor per setmana tots els dissabtes, y sa vinguda constituïa un veritable esdeveniment. Les viles y llogarets de la illa més allunyats vivien quasi aïllats, sense vies fèrries, ni automòvils, que d'ells ne fessin com una mena d'arrabal de Palma. Per anar a Sóller calia llevarse, àdhuc al estiu, en plena fosca, per a conseguir a les quatre del matí la diligencia que sortia del cap d'avall del carrer de Sant Miquel. La expedició a Artà, era cosa de repensarshi abans de ferla. Recordo qu'al retorn d'aquella vila, hont ens hostatjà esplèndidament en sa casa senyorial el caval·lerivol aristocrata don Joseph Quint Zaforteza, tan amant de les lletres y de les arts, vaig passar una nit sencera pel camí, encabit en una mala diligencia, ull obert y cap sempre ferm, per no topar ab la dura fusta, al compàs rítmich dels seus trontollaments. La illa no s'era oberta encara a les peregrinacions del art y del turisme, ni havien pertorbat sa pau solem·nial les frisançes, ni'ls neguits, ni'ls perills de les grans urbs modernes. De nits molts portals, àdhuc de les cases senyorials, no's tancaven; el de la que nosaltres habitavem era una de tantes. La Mallorca d'aquell temps era encara la típica *Roqueta*; la Sultana somniadora del Mediterrani, un país idíllich, com un verger de l'Arcadia; la Mallorca dibuxada ab tanta idealitat y candor per En Parcerissa; descrita ab visió tan cà-

lida y romàntica per En Piferrer, cantada ab tanta melangia per En Tomàs Aguiló. Per aqueixa Mallorca semblaven haver estat escrits aposta aquells versos del Tasso, més d'un cop esmentats:

*La terra molle, lieta e diletta
simigli a se l'abitator produce.*

Mes la visió d'aquella Palma estàtica, tan mallorquina y ensemps tan italiana, no me la va pas donar únicament el trescar per sos carrers soleyats, al ritme del ressò de mes propies passes, ni la contemplació de sos vells palaus senyorials, ab finestres y galeries florentines, amplis patis ab cisternes monestirials, sostres entexinats y volades atrevides. Me la donà axí mateix la lectura dels llibres que tractaven de Mallorca, de sa historia y de sos monuments, qu'àvidament anava destriant en les prestatgeries d'aquells tranquils *estudis* instalats en els entressols de ses velles cases. Un n'hi havia en la que s'alçava enfront de la nostra, en la vehina cantonada del carrer de la Gloria, qu'habitava Na Catarina Oliver y Miralles, molt enamorada de la poesia y qu'a estones feya també versos, antiga amiga del meu pare y d'En Tomàs Aguiló, ab un nebot seu, de mitjana edat, que s'anomenava Jaume Cerdà y era axí mateix poeta y home de lletres de molta cultura.

L'inventari bibliogràfic dels *estudis* de Palma era, en quasi tots, aleshores — llevat d'algunes assenyalades excepcions — d'una extraordinària monotonía, ab l'invariable mapa del Cardenal Despuig. Sobre'l fons comú de llibres teològichs y jurídichs se destacava'l de la producció indígena ò referent a les Balears, qu'era encara més uniforme, com v.g. el volum de Mallorca d'En Piferrer, qu'arreconà tot seguit el candorós *Panorama óptico histórico-crítico de las Baleares*, els viatges de Laurens ò d'En Cortada, les *Obres rimades* de Ramon Lull, publicades per En Geroni Rosselló; les *Rimas* d'En Tomàs Aguiló, y entre les revistes, l'efímera *Palma*, la *Fè* y el *Almacén de frutos literarios*. Sobre tot no hi mancaven la perla de la historiografia mallorquina, els *Forenses y Ciudadanos*, y'ls demés estudis històrichs d'En Joseph Quadrado, recercador de la talla dels Muratori y P. Flores, reformador de la historia local, el Michelet de la nostra niçaga, que fou després el Nestor de la joventut mallorquina. Va rebre d'En Piferrer l'alè

de vida que comunicà a ses creacions, però l'ultrapassa encara en la plasticitat dels quadros y en l'art de forjar figures vives ab els òssos y la pols dels Arxius. A son costat feyen un deslluhiðíssim paper les obres d'En Bover (fòra de la *Biblioteca de escritores baleares*, la més útil d'elles), y del séu desdixat rival En Furió, que'm mostraven una Mallorca prosayca, momificada, coberta ab les terenyines d'una revellida erudició. ¡Quínes hores vagatives tan quietes y regalades vaig passar en l'estudi d'En Jaume Cerdà, y sobre tot en la cenobítica Biblioteca Provincial de Montision ahont anava quasi tots els dies, y ahont el séu modest, bondadós y eruditíssim bibliotecari, En Bartomèu Muntaner, m'inicià en els tresors de la immensa bibliografia Iuliana y donà més d'un cop una direcció profitosa al meu esburbat *dilettantisme* intellectual, qu'un dia demanava les obres astronòmiques de l'Aragó y un altre les Odes y Epístoles d'Horaci, traduhides per l'Andreu Dacier!

III

Sense voler negar cap dels avantatges que porten les conquestes del progrés, ni la necessitat de la transformació de la vida, jo guardo dins mon cor ab anyorança y ab tendresa, com un somni de fades, la meua visió de Palma, d'adolescent, ab sa inèrcia y peresa d'odalisca, y fins ab el séu tedi, que de tan suggestiva manera descriu el príncep dels vostres poetes en sa deliciosa *Contemplación*. Jo'l vaig experimentar també aquest tedi en que talment semblava sentirse'l pas lentíssim del minut. Un silenci extàtich omplí'ls carrers solitaris. Jo habitava'l de Montenegro enfront del grandíós palau del Comte d'aquest nom, del que m'era conegut el desgraciat episodi de la carta d'En Vallseca,—contat ab colors tan exagerats per M. George Sand en sa relació *Un hiver a Majorque*,—y no se m'ha esborrat may més de la memoria la sensació de silenci sepulcral d'aquell carrer. En ell les passes del vianant se sentien des de que l'enfilava al tombar el de les Carasses. Confesso que'ls primers dies vaig anyorar el tràngul de les vies barcelonines. Ni crits de venedors, ni aldarull de minyons enjogassats, ni'l trontollar de carros que cruxen atormentats per la càrrega fexuga y desbordanta d'l llisquívol rodolar dels cotxes damunt de les llosanes... rès de lo que jo havia dextat a

Barcelona. Això era la ensonyada Palma d'aquells dies. Mes, en canvi, ¡quanta poesia! ¡quina impressió més sedant, més suau, dexava en l'esperit!

El passeig de la murada, qu'he fet ab tots els més coneguts escriptors mallorquins des d'En Tomàs Aguiló y En Quadrado, fins a En Joan Alcover, l'Estelrich y ls malaguanysats Oliver y Mossèn Costa; aquell passeig, com he insinuat abans, no tenia pas rival, y era per a mi, que no havia vist més que la *murada de mar* de la ciutat comtal, una novitat extraordinaria. Recordo que la primera vegada que'l vaig donar, va esser en companyia del meu pare y del venerable En Tomàs Aguiló, que aquell m'havia ensenyat a estimar y admirar abans de conèxel personalment. Jo escoltava embadalit la conversa premiosa y plena del melancòlich cantor de la *Mallorca poètica*. L'escoltava ab la reverència d'adolescent lletraferit, que's troba, de copdescuyt davant séu un escriptor renommat; recullia una per una les paraules a cada pas més inflamades d'aquell home que de primer entuvi'm semblà aspre y ferreny, mes que sota sa apariència ombrívola y reconcentrada, amagava un cor tendre y senzill, un esperit plè de delicadeses y d'abnegats silencis. Ningú havia sentit tan intensament abans d'ell la tremolor romàntica, però era al mateix temps un clàssich del romanticisme, com a bon mallorquí, com ho es també'l vostre inspiradíssim Joan Alcover, malgrat no haver rebuda la robusta educació humanística de Mossèn Costa.

L'Aguiló seguia, seguia comentant lentament tot quant s'ovirava des d'aquell màgich mirador. Davant de nosaltres se desplegava sencera la *serra immensa — que l'illa travessa, que l'illa defensa — de la tramontana*; l'esquerpa cadena de puigs gegantins, niu de la garrida camperola mallorquina, de blanch *rebosillo* y ajustat gipó, tan ben cantada després pel poeta, que abans d'entregar-se a les dolceses de la llengua materna, havia de donar a conèixer sa poderosa grapa en ses *Poesías castellanas*, en sos *Poemas y Harmonías*, en sos *Meteoros*. De sobte'l vell escriptor me va signar per la banda de ponent un cim alterós y aïllat que treya'l cap en mig de dues montanyes. Era'l Puig de Galatzó immortalisat pel nom del famós astrònom En Francesch Aragó, que des d'allí calculà la mida d'un arch de meridià, quan se tractava de conèixer la exacta dimensió del nostre planeta. En aquell mateix estiu jo devia

empendre una memorable ascensió al cim d'aquell espadat puig, en companyia, entre altres, del divertit poeta y rector de la Pobla, Mossèn Bartomeu Florit, d'un jove lletraferit, anomenat Gabriel Mulet, a qui tots conexèu avuy com home de negocis, col·laborador llavors de la *Tradición*, y que havia publicat també alguns versos en el *Museo Balear*; y per últim, en companyia del malaguanyat y angelical Estanislau Aguiló, el fill major del nostre bondadós Cicerone d'aquella passejada, honor, després, de la erudició balear, ab el qual m'havia de relligar també l'afecte germanívol que uní als nostres pares. Sota d'aquell Puig s'alça la casa ancestral dels seus avis, en la delitosa vall de Puigpunyent, y en ella, anys més enllà, deviem comunicarnos els dos amichs mútuament, en dolça confiança, les planes esgroguehides pel temps, de les cartes que, durant quaranta anys, s'escrigueren els nostres pares, y en les quals vessaren a dojo les efusions més delicades de llurs cors, llurs ensomnis d'amor y de gloria.

Proseguíem entre tant el camí de la murada de canviants perspectives. Era ja cap al tart. Pels glacis y bastions pexien peresosament les cabres. Dins la vall feyen girar els torns els corders talment com me sembla haverho vist en ma infantesa en els glacis de la Ciutadella de Barcelona, abans de la revolució de Setembre. De tant en tant cridaven ma atenció munts piramidals de bales; morters panxuts ab la boca oberta cap amunt, a faysó de granotes; canons ajassats com enormes llargandaxos; tot l'aparell, en un mot, d'una fortificació a la *Vauban*! Quin contrast ab ella feya la gentil y harmònica silueta del castell de Bellver, palau més que castell, digne estatge del rey aymador de la gentilesa, qu'en ses cambres se delitava en llegir ab el seu familiar, l'exquisit Bernat Metge, adés l'Alcora, traduït al català per el menoret mallorquí fra Sacosta, adés el Comentari de Macrobi al *Somni d'Escipió*. Jo no conexia llavors res d'axò. Sols havia llegit en *La Palma* les arrodonides quintilles qu'En Tomàs Aguiló va dedicar al episodi del setge d'aquell castell de fades per l'host catalana d'En Pere del Punyalet. Fit a fit del bell mig del port ens verem obligats a devallar. Un gran esboranch s'obria davant de nosaltres, per el costat del portal de mar enderrocat per la revolució del any 1868. Havia començat el *dol de la murada*, que diria'l vostre Oliver.

IV

D'aquest estiu de 1873 arranca la meua iniciació de la literatura mallorquina, les passes de la qual he seguides ab el mateix interès qu'en la catalana, de la que forma part integrant y no escindívol. Jo vaig tastar aquí primerenchs y regalats plers de vida literaria. Aquí vaig conèixer, no pas sols per les lectures de *La Palma*, sinó de visu, els venerables representants de la primera generació literaria mallorquina, de la que podriem anomenar propiament *autòctona*, de la formada principalment per els ja abans citats: En Tomàs Aguiló y en Joseph M. Quadrado, els primers romàntichs mallorquins, consagrats per complet a la contemplació y reivindicació del diminut reyalme balear. Encara que vivent aleshores, sols va arribar fins a mi el nom del tercer coloborador, N'Antoni Montis, Marquès de la Bastida, que s'havía distingit en la famosa Revista per sos articles de costums.

Ben assenyalat quedava l'intent de la nova publicació ab el significatiu títol que li donaren. Ells foren els apòstols del amor y de la glorificació de la seva patria, mes ab la mirada sols girada vers enrera; apòstols més que vidents y que profetes. Ells s'adonaren, emperò, de que la consciencia d'un poble, *s'ha de descobrir*, no hi hà que inventarla, ni que imposarla. Per axò volgueren donar a sa revista un color indígena y històrich, y basarla de plè en la tradició. Però sols en la tradició, sense vistes a la nova primavera. No es la tradició ab anhels restauradors, que apareix ja en *El Europeo*, barrejada ab un intèns cosmopolitisme, y en el *Vapor*, ab una tendencia política progressista. No es la tradició de *La Palma*, la simbolisada en els *Tres sospirs de l'Harpa* d'En Camps y Fabrès, plany elegíach, vora una tomba, ab aubades de resurrecció; no es la cantada en l'*Harpa* de Mossèn Costa, balada immortal plena de dol y d'amarch desengany; ni la descrita en la pasmosa *Belanguera* del Alcover, que *sab que la soca més s'enfila quan més endins pot arrelar*, a la qual fa bategar fortament *son cor de vella*, la visió de la Patria; es la tradició que jau soterrada sota l'*ombra del xiprer*, y que canta l'absolta funeral damunt de la llengua materna.

V

Es ací Palma també y en aquells matexos dies, que vaig conèixer En Geroni Rosselló y En Pons y Gallarza, el primer cantor tal volta en català, de la naturalesa de l'illa, en les àtiques estrofes de l'*Oliviera* y *Els tarongers de Sóller*. Català de naxensa, fou emperò des de 1861 mallorquí per adopció y per voluntat propia. Ells dos, ab En Marian Aguiló, qu'en 1844 se traslladà a Barcelona recomenat al meu pare, se reuniren en dita ciutat quasi en igual època. Els tres eren gayre bé bessons, — perdonèume l'impropietat, — per lo que pertoca al temps de llur naxensa, y'ls tres representen egregiament la segona generació literaria mallorquina; la que podriem anomenar dels *Jochs Florals*, la que encarnà en sa integritat l'ànima de la seva terra amprant per primera volta'l seu verb insustituïble. Defugint la esquerpa independència y l'isolament dels fundadors de *La Palma*, s'allistaren resoltament aquells tres joves escriptors sota la bandera de la Renaxensa catalana, que havia alçada'l meu pare ab plena y concient intenció en 1839, en sa poesia *Mos cantars*. Aquella primera revista palmesana no visqué may en comunicació literaria directa ab Catalunya, jatsia que'ls seus redactors, quasi en els dies en que dexà de publicarse, rebessin d'En Rubió y Ors y En Piferrer, en l'ordre literari, y en l'artístich, l'impuls renovellador del romanticisme català, més ample, més trascendental que'l mallorquí. Solitaria y somniadora va alçar-se aquella revista com una palmera del desert; sols una vegada's llegeix en ses planes una lleugera alusió al meu pare y encara considerat com poeta castellà. Ningú diria avuy al fullejarles que un fort atavisme havia lligat fermament les dues regions, ab la triple llaçada de l'amor de Deu, de la llengua y de la historia, y una estreta amistat als seus coloboradors ab els primers romàntichs catalans.

En aquesta segona generació la figura capdal es la del Mestre Aguiló, el mentor, l'apòstol y'l patriarca consagrat de la nostra Renaxensa, del qual directament ò indirecta ne som dexebls quants ens hem dedicat al conreu de les lletres catalanes. Fou aquella generació de vidents la que's llançà amorosament en braços de sa antiga mare Catalunya, carn de sa carn, y òssos de sos òssos, car com diu el vostre immortal

poeta, veu inflamada del cor de la illa, a Catalunya brollen les fonts que us alleten, a Catalunya, la parla que may s'allunya del vostre cor; de Catalunya finalment us han vingut els noms propis de viles y paratges, que perduren, com a recorts payrals, en els llinatges del vostre terror nadiu.

VI

La meua llarga, bé que modesta vida literaria, y les meves sovintejades visites a aquesta illa m'han permès estendre ma mirada per tot el bell panorama del renaxement mallorquí en la nostra llengua,—l'únich orgànich y castís que ha florit en l'illa,—des de la publicació de les *Llegendes fantàstiques* del Aguiló—que va començar a escriure en Novembre de 1841, tot just retornat a Mallorca, després d'haver passada una temporada a Barcelona, a casa del meu pare,—fins l'aparició de la legió levítica dels Giraud, dels Orlandis, Joan Aguiló, y sobre tot del cap de brot d'ella, En Llorenç Riber, l'eminent traductor de Virgili, tots els quals sentiren el mestratge de Mossèn Costa; y per últim l'estol més recent dels seus admiradors, que m'ha llegut ara conèixer de *visu*, dels qui sols anomenaré aci, En Guillelm Colom, l'inspirat autor d'*Aligues*, nostre company de Jurat, y Mossèn Andréu Caimari, adés poeta constantinià, adés mistralench, abdosos amorosament encoratjats pel gran mestre.

Tota la gaya companyia dels vuyt trobadors de l'illa d'or, que ha rebut les supremes honors dèlfiques en els Jochs Florals de Barcelona, ha desfilat també davant meu: En Geroni Rosselló y En Marian Aguiló, ja esmentats, els primers Messtres en Gay Saber mallorquins; més tart En Tomàs Forteza y En Ramon Picó; després Mossèn Costa y En Joan Alcover, y per últim, Mossèn Riber y En Tous y Maroto, el darrer llorejat que no desment la gloriosa escola en que s'ha educat, y que m'evoca ab son nom el dolç recort del afecte germanívol que uní a nostres mares benvolgudes, des del jorn en que's conegueren en el Colegi de la Puresa. Manca, emperò, en aquest estol flouresch el nom d'un alt poeta, que no es estat nomenat encara Mestre en Gay Saber, mes que ho es per dret propi: En Gabriel Alomar. Es per a mi una honra assenyala-da l'haverlo comptat entre'ls dexebls més brillants de ma modesta aula universitaria.

He citat abans les dues primeres generacions literaries balears. Emperò en aquest panorama vivent, qu'he contemplat ab mos propis ulls, y que sols per aquesta rahó apareix en aquestes planes, petita crònica de coses viscudes, merexen un especial tribut les figures de la tercera que vingué a la vida en la quarta dècada del segle passat, y que he conegut en altres viatges que he fet a la illa: En Tomàs Forteza, mestre en poesia, en filologia catalana y en humanitats; En Gabriel Maura, el popular autor d'*Aygo Forts*, y'l venerable patriarca dels vostres escriptors, En Bartomeu Ferrà, que ho es d'aquelles ensopegades narracions, *Les minyonetes de Son Cigala*, y la *Rondalla dels tres hostes*, que feren tan viva impressió en mi quan, quasi noy encara'm delitava en la lectura dels primers volums dels *Jochs Florals*. No estranyèu la omissió del més catalanista y vibrant dels vostres lírics, En Ramon Picó, «l'altíssim poeta de les tres Englantines,» fill de la mateixa generació, perque aquest el vaig conèixer a Barcelona. Rebi axí mateix el meu humil tribut en aquesta *theoria* d'evocacions, En Pere A. Penya, que tan bondados fou per a mi. En rigor, pertany pel naixement més a la època de *La Palma*, però rebé l'impuls poètic de la influencia floralesca. Ell ha estat el *glosador* més popular de Mallorca; son cantor més ingenu y espontani, l'encarnació vivent del *Folklore* mallorquí, sense depuracions ni idealitats. Per axò'l poble's sab de cor sa *Colcada* y'ls *Tamborers de la Sala*.

Mes per a mi, la recordança més intensa y més gloriosa de la meua primera estada a Palma, es l'haver conegut el vostre poeta representatiu per excelencia, el que nasqué més que cap altre de les vives y fondes entranyes de sa terra, y la reflectí en sa ànima serena, com en un llach d'aygues puríssimes, en tota sa integritat, y sa bellesa. Ja havèu endevinat que'm referexo a Mossèn Costa y Llobera. Acaba gayre bé de tancar-se sa tomba, que fa olor de santedat. Al trobarme avuy tan aprop d'ella, es mon dever cobrirla de flors.

Ell es el poeta dels més grans anyoraments de Mallorca; ni un recó d'ella ha oblidat en sos inspirats versos. Tots els mallorquins sentiü y havèu sempre sentit ab immensa intensitat l'amor a la *Roqueta*, com li dièu en la vostra llengua musical y amorosida. La vostra literatura de la Edat Mitjana ja's distingeix per aquesta filial devoció. En un dels més sentits Rims de Ramon Lull, escrit ab *ploma d'amor e aygua de*

plor, se'ns recorden que davant de la mar immensa de la vostra costa, *entre la vinya y'l fonollar — amor el pres, y'l feu cantar*. En Guillèm de Torrella posa en sa *Faula* arturiana com punt de partida de son inesperat viatge marítim damunt d'una ballena, el port de Santa Catarina de Sóller. Al renegat Anselm Turmeda, àdhuc en sa apostasia, may l'abandona l'anyorança de Mallorca. Ses vinyes y oliveres, ses lluytes polítiques, son esplendor mercantívol, sos sabis y teòlechs, sos costums, tot apareix en les *Cobles de la divisió*, en les *Profeccies*, en el *Llibre del Ase*, y fins en el *Present del Home Lletrat*, dictat en aràbich. No hi hà tal volta escriptor més regionalista qu'ell, —com avuy ne diriem, —en la literatura catalana migeval. No hi hà tampoch a Espanya revista romàntica més regionalista que *La Palma*. Mes, no hi hà, ni hi ha hagut may entre vostres escriptors qui hagi sentit ab més poxanta poesia *l'agre de la terra*, que'l gran lírich mallorquí. Fins a Mossèn Costa, com diu ab mólt encert En Joan Alcover, l'ànima de Mallorca no trobà la seva veu, ni's recobrà a sí mateixa. Sa inspiració nasqué espontània en les costes ossiàniques de Formentor, y d'allí prengué son vol d'àliga triomfal. La naturalesa de l'illa's transfigura en ell en un sublim Tabor, y pren una fonda significancia espiritual. Cap dels vostres poetes ha sigut per vosaltres més estimat, ni s'ha fet admirar tant, ni ha esdevingut més popular. Lo que per Catalunya Mossèn Verdaguer, axò ha estat per Mallorca l'immortal cantor del *Pi de Formentor*. Ell va somniar y va assolir la gloria de *fer l'excels poema del poble mallorquí*.

Vaig tenir la ditxa, —una de les més grans de ma vida literaria, —de ferme germà de lletres y de cor de Mossèn Costa en la coberta del *Lulio*, tot retornant a Barcelona, a les darrerries del Setembre de 1873. Ja he contat en altra banda aquest, per a mi, memorable episodi, que clou ab tanca d'or aquest enfilall de mes recordances mallorquines. Com el jove poeta residia a Pollensa, sa vila nàdiva, may el vaig veure a ciutat hont de segur s'haguera fet contradís ab mi, per lo mólt que sovintejava la casa d'En Quadrado, gran amich de sa familia y de la meua. Ell m'havia parlat més d'una vegada del jove poeta ab aquell xardorós entusiasme comunicatiu que'l distingia.

VII

Quan jo'm trobava a Palma, naxia a la vida de les lletres un'altra generació qu'havia d'ésser la meva contemporània, y que mereix ésser designada la del *Museo Balear*, (1872-1874), per tal com es en ses planes hont surten successivament, ara l'un, ara l'altre, quasi tots els noms dels que havien de formar-la. Aquesta nova plèyada preparava a la literatura balear els séus més gloriosos destins, y havia d'exercir en la catalana una influencia assenyalada ab l'autoritat de Mossèn Costa. Es des de llavors que la nostra Musa aprengué a calçar-se'l coturno grech, y a vestir-se ab aristocràtica distinció. Tots els que foren després els meus companys de lletres ò d'estudis, cren per a mi, en l'estiu de 1873, uns desconeguts. Es en les aules de la Universitat de Barcelona hont els vaig trobar aquell mateix any y en el següent. Me penso que m'agahirèu qu'us esmenti ara, un a un, els séus noms, si bé no serà aquesta la primera vegada. *Quid prius dicam?* Mossèn Costa y En Joan Alcover ocupaven, com es natural y ab just dret, el lloch de preferencia en aquell lluhit boldró. Pròxim a ells rebia les primeres honors el dolç Matéu Obrador, de més edat que nosaltres, que portava'l prestigi de la seva amistat ab el pros Milà, y'l de la popularitat de sa cançó *La mal casada*. Cal després qu'us esmenti En Joan Lluís Estelrich, perla d'enginy y d'amistat, qui per ses belles traduccions castellanes en vers dels poetes italians y alemanys, podia esser anomenat ab justícia'l Llorente balear; En Joan Rosselló, el lector insadollable y de gust exquisit, que'ns havia de sorprendre al tombar la vellesa ab el séu saborós *Manyoch de fruyta mallorquina*, d'escenes tan viscudes com sentides de la vida pagesa; y per últim En Gabriel Llabrés, mestre en l'arqueologia literaria, el darrer vingut al nostre cercle. Aquest ha estat el primer y'l meu únich cenacle literari, y en ell vaig assolir com una certa confirmació del meu mallorquinisme adoptiu, després d'haverne rebut el bateig, com al principi us deya, en aquell afortunat estiu de 1873, que ha dextat en ma existencia una estela lluminosa y inesborrable, la qual he tractat de reflectir en aquestes planes.

VIII

Ara no'm cal altra cosa sinó remerciarvos ab tot el meu cor, gentils Dames de la Creu Roja, per haverme ofert l'avinentesa, ab vostra invitació galana, de refermar una vegada més en aquesta festa de la Poesia, 'ls dolços afectes, doblement hereditaris, que'm lliguen a la vostra illa. Jo us felicito ensemper per aquesta formosa festa, diada d'encantament, en que, com altra Clemencia Isaura, símbol de la Bellesa Immortal, ha de coronar als reys de l'harpa una formosa y delicada flor femenina d'aquest torbador verger d'Armida. La vostra escayenta iniciativa renovella una vegada més l'aliança entre la Bondat y la Bellesa, eternalment germanes en la Sobirana Essencia. Les flors perfumades del jardí del art són també balsem goridor dels dolors físichs, qu'endolciu y vencèu ab vostres abnegades sollicituts.

Jo no sé dir may les coses tal com voldria. Es per axò que'ls discursos me fan tanta basarda y que n'he defugit tants. Per axò també no he volgut fer ara altra cosa, — ja que no podia durvos una ofrena intelectual de més vàlua, — qu'explayar mon cor en aquestes candoroses confidencies del meu passat. Els recorts són els únichs tresors de poesia que'ls vells podèm oferir, perque són els únichs que servèm dins de nosaltres.

Vosaltres, flors de la Caritat, que tan acostumades estèu a exercirla, vessèu avuy ben abundosa la de vostra indulgencia sobre aquest vell y invàlit escriptor, que feya molts anys no s'havía atrevit a llegir res en públich per sos propis ulls, voltats ja de tenebres. Mes, quín altre sinó jo podia contarvos aquestes impressions tan íntimes y tan personals?

ANTONI RUBIÓ Y LLUCH

EN L'ALBUM DE LA SENYORETA M.

*Floria arrèu el dolç encantament
dels misteris del bosch y de la prada,
planava un neguiteig y un frisament
de cosa desitjada,*

*la lluna agonitzava suaument
dins la boyra de nit endormiscada
y regnava per tot l'anyorament
de la dòna estimada.*

J. NOVELLAS DE MOLINS

DE MALREPOS

Era un bell matí de tardorada que'l senyor Rector de Malrepòs els casava en l'altar major d'aquella esglésiola del Plà de Collsacabra.

Ell, En Biel, herèu dels masovers de Cassanelles, estrenava unes calces de vellut de ratllat gros; y del burell d'un caputxó vell del séu padrí, el sastre de Rupit n'hi féu un gech que li venia balder; corbatinet blau, pehuchs, espadenyes noves y la barretina de les festes. Ella, la Lipa, filla mitjanceira dels cambrers de Puig-Senglar, lluhia gipó nou, faldilles de cretona lluhenta y una corbata tota ramejada, penjanli de les orelles unes arracades que'l Biel li comprà'l dia de Sant Matéu a La Salut quan llurs pares tractaren d'aparellarlos.

Acompanyants, pochs: els de la més propera parentela y prou. Tots plegats no arribaven a la dotzena. En tota la estona que durà la cerimonia, la Lipa no axecà'ls ulls de terra. En Biel llambregava de ganyó per tot arrèu, menys a la cara de la que havia de ser companya seva. Ben comptat y debatut, devien haverse d'it una vintena de paraules en tot el temps del festeig. Feya cap a set mesos que tractaven; venint a resultar unes tres paraules per mes, qu'es, a fè de néu, ben poca cosa.

Un dia, que's trobaren al Clot de Papelló, ella talayava una godayada que no s'allunyava gayre de la berra; ell venia de Bellonch.

—Quí pogués esser nyero del teu remat.—Ella enrojolà sens treure'ls ulls del punt de la mitja.

—Vols dir, Biel? No't pensis, que ja't triaria'ls millors aglans y les més grosses castanyes.

—Vaja, donchs, adéu Lipa.—

La Lipa no atinà què podia dirli per a tornarli l'assalut, y's quedà bona estona com enhartada.

Anèu a sapiguer què hi bullia dintre aquelles primitives intel·ligencies en aquell moment en que's decidia la seva sort ò la seva desgracia. L'escolà, tot llambregant el mocador dels confits que'l nuvi tenia en un cap de banch, al costat de la vermella barretina, sentia tornàrseli aygua la boca y responia *glorificat a matines*. Com no duyen anell per el moment de la benedicció, el senyor Rector féu anar l'escolà a la sagristia per el que servia en semblants casos, y'l vaylet tornà ab una anelleta de llautó de les que passen la tela per el pal travesser del ganfanó. També serví, y... *pax vobis*, Deu us fassi ben casats

y maynada al canto, cosa que no sol faltar may per les cases de pagès. Les nits d'hivern són tan llargues...!

Tota la colla tirà de dret al Bellonch a fer la *manyana*; quatre figotes y una lliura d'ayguardent uns; y altres, un brau bocí de coca groxuda y toba, esberlada, y una cullerada d'all-oli al mig. El pare d'ella donà al cap del taulell del hostal dues unces en pega al Biel:

—Té, minyó, es lo millor que tinch. Lo que podèu fer, ara, es anàrvosen a passar el dia a Sant Feliu ò a Les Planes. Millor a Sant Feliu. Demà de bon dematí tornèu y, com que no hagués passat rès, cada hu a la feyna.—

A Sant Feliu de Pallarols s'ha dit. Tots dos, muts, un davant, l'altre darrera. A la Salut visitaren la Mare de Deu, compraren uns goigs, una cinta y un canó d'òs per a posarhi agulles, y emprengueren la baxada a salt de cà.

A mitjan matí hi arribaren, y de dret a cà'l Màngues:

—Que'ns arreglarèu un xich de dinar?—

L'hostaler, qui es prou gat, els flayrà desseguida:

—Només un xich, herèu? Avuy s'ha de fer gros, home!

—Es clar,—féu En Biel,—vós mateix; no vindrà pas d'aquí.—

Se n'anaren a voltar carrers. Ja havien perdut una mica la vergonya y anaven una mica més acostats. Quan foren a cà'l Cases, qu'es un adroguer que té de tot, s'encantaren bona estona davant l'aparador, contemplant els caramelos, les boles de goma, el sucre-candi, el de terròs, galetes... totes les gurmaderies. Entraren y provehiren de tot. Ab les butxaques plenes continuaren la ruta per carrers y places, tot menjant sense fer cas de que'ls miressin. Ab tot y axò, a dinar feren el seu paper. Després tornaren a posarse davant l'aparador del confiter y provehiren de panses, figues, tot lo que tingués traces de ser dolç; y altra vegada voltar carrers, però d'esma, mentres despatxaven les golafreries. Restaren fins a mitja tarde asseguts en un pedrís del Firal, y quan hagueren acabat les provisions, ja mig embafats y ab el gust tot estragat, entraren a beure un mitjot de mistela en una taberna de la plaça de la Esglesia. Allà'ls devien conèixer, perquè'ls feren preguntes:

—D'hont l'has tret, aquesta minyona tan escotorida?

—¡Eh!... Si... eh?, de Puig-Senglar. Es la mitjancera dels cambrers.—

A sol post, tornaren a passar davant de cà'l Cases adroguer. Una colla d'amichs feyem tertulia a la botiga. Jo'ls vaig filar, embadocats, de nassos als vidres del aparador. Estaven goyant una renglera d'espelmes de colors, trenades; d'aquestes que s'acostumen a posar als pianos per a fer bonich.

—Ja tornen a ser aquí?—féu l'amo de la botiga.—No us podèu formar idea de lo que s'han arribat a dragar, avuy, a-questos dos pelluchs. Són dos nuvis de Collsacabra que han vingut a passar la lluna de mel aquí.

—Volèu jugar,—va dir un de la colla,—que's pensen que aquestes espelmes són cosa de lleminadura?—

Encara no acabà de dirho, que ja entrà En Biel.

—Vós, l'home, a cont ho fèu allò?—

Allò, volia dir les espelmes de color. Nosaltres ja no podiem més. Anavem a esclatar.

—A quinze cèntims cada una.

—Donchs, ¿me'n donarèu cotra?—

Sortí al carrer y's juntà ab la seva dòna, tirant cap al mural·ló de Riubrugent, davant per davant de la fàbrica de llonganices del cantó.

Ja'ns faltà temps per a espiarlos si's menjarien les espelmes. Ja'm vaig posar dissimuladament darrera d'ells, que s'estaven asseguts en el planell de la paret, penjant les cames abaix el riu. En Biel donà dues espelmes a la Lipa, una verda y altra rosada; ell se quedà ab les restants y vinga estiraganyar y xuclar, fent, de tant en tant, alguna que altra ganyota. Quan ja n'hagué despatxat una, ab el blè a la mà, s girà vers la seva dòna y, tocantla ab el colze, li digué:

—Tu, Lipa, è pà gota bò, axò!

—Ay, nó! Ara t'ho volia dir, Biel. —

Però, apesar de no ser «pà gota bò», embestiren l'altra espelma fins a quedar ab el blè sol.

A la matinada'l tranquil del Mànegues picava a cà'l senyor Miquel, el metge de la vila.

—Vègi que a casa hi hà dos nuvis enfitats. Ja's pot calçar.—

No cal dir la broma que hi feren!

ANTON BUSQUETS Y PUNSET

EDUCACIÓ DELS MINYONS

DE MOSSÈN BALDIRI REXACH

EDIFICIS

Raro es judicar bé de lo que brilla exteriorment y de lo que toca als ulls per un resplandor exterior. Poques persones hi hà que oiguen parlar de les Piràmides famoses d'Egipte, sens ser transportades d'admiració y sens clamar sobre la grandesa y magnificència dels Prínceps que les edificaren. Però jo no crech qu'aquesta admiració sia ben fundada, ni qu'aquestos edificis meresquen qu'un ne parli ab tants elogis, pues, ademés que costaren sumes immenses y que feren morir un sens número d'Homens, empleats al treball d'aquestes masses enormes, elles no eren destinades per algun ús sòlit, sinó tan solament per la pompa y ostentació, com refereix Plinio, llibre 36 de l'Historia natural, capítol 12.

La verdadera elevació no consisteix en desitjar ò en fer lo qu'una imaginació desreglada ò un error popular representen com a gran y magnífich. Ni consisteix en tentar les coses dificultoses perque són dificultoses, com feya Neró, que, segons Tácit, era un desitjador de coses increïbles.

Ciceró, en lo llibre segon dels Oficis, número 60, no troba obres y edificis verdadera-

ment dignes d'admiració, sinó aquells que tenen per fi l'utilitat pública, com són aqueductes, muralles de Viles, Ciutadeles, magatzems, ports de mar, etc. Ell nota que Pericles, lo primer home de Grecia, fou injustament vituperat per haver gastat lo tresor públich per embellir la ciutat d'Atenes y enriqueirla d'ornaments supèrfluos. Los romans, des de la fundació del imperi, tingueren un gust ben diferent, perque sols miraven lo qu'era gran en les coses que espectaven a la Religió ò a l'utilitat pública. Tito Livio nota en lo llibre primer, número 56, que regnant Terquino lo Superb, s'acabà l'obra de fer córrer les aygues de la ciutat y s'edificaren los fonaments del Capitoli ab una magnificència que'ls segles posteriors han tingut pena d'igualarlo. Y'l dia d'avuy s'admira encara l'hermosura y fermesa del grans camins, construhits per los romans en diferents parts, los quals subsistexen casi enters després de tants segles.

Ab poca diferencia convé formar lo mateix judici respecte dels edificis particulars. Ciceró, examinant qual deu ser la casa d'un home constituït en càrrech y que té un ordre distingit

en l'Estat, vol qu'un hi busqui abans que tot l'utilitat y l'ús; però recomana, sobre tot, evitar la sumptuositat y magnificència, dels quals l'exemple no manca may de venir contagiós y funest, perquè en esta materia cad'hu se pica, no solament d'igualar als altres, però sí també d'excedirlos. Un podria citar moltes families qu'han estat ò totalment arruinades ò notablement incomodades per la locura d'edificar, sia a la ciutat, sia a la campanya, cases magnífiques qu'absorbexen lo bé més líquit d'una familia y que passen ben prest a estranys, que saben aprofitarse de la locura dels primers amos. Y axí los que estan obligats a l'educació de la gent jove'ls deuen precaucionar ab temps contra un gust tan comú y tan danyós.

Los antichs romans n'estaven ben apartats. Plutarch, en la vida de Paulo Emilio, fa menció d'un Elio Tuberón, gran home de bé y que suportà la pobresa més noblement y més generosament que ningun altre romà, perquè eren setze parents pròxims tots del seu nom y de la sua familia, los quals no tenien sinó una petita casa en la ciutat y un'altra a la campanya, ahont vivien tots junts ab ses mullers y ab un gran número de fills petits.

Entre'ls romans, diu Ciceró, que no era la casa la que feya

honra al amo, sinó que l'amo era qui feya honra a la casa. Una cabanya, entr'ells, venia a ser tant com un Temple, perquè hi habitava la justícia, la generositat, la bona fè y la cortesia. Però ¿pot un anomenar petita una casa, que conté tants grans virtuts?

Lo gust per la modestia dels edificis y l'apartarse de tota sumptuositat en aquest gènere passa de la República al Imperi y dels particulars als Emperadors matexos, pues Trayano posava sa gloria en edificar poch, a fi de poder entretenir més los edificis antichs, no fent cas de tot lo que's dóna a l'ostentació y a la vanitat, conexent, com diu Plinio, en què consistia la verdadera gloria d'un Príncep, perquè sabia que les estàtues, los carros triomfals y'ls edificis estaven subjectes a ser destruhits per les flames, per lo temps y per la fantasia d'un successor; però qu'aquell que menysprea l'ambició, que modera ses passions y que dóna terme a una passió gran, es llohat de tot lo món durant sa vida y encara més després de sa mort, quan ningú es obligat a lloharlo.

Lo que succehí després féu veure qu'ell havia pensat bé, perquè havent Alexandro Severo fet reparar moltes obres de Trayano, féu posar en totes lo nom d'aquest príncep, sens sofrir que un hi posàs lo seu. L'Empera-

dor Augusto, ab cinquant'anys que regnà, s'contentà sempre d'un mateix aparato y dels mateixos mobles. Vespeciano y Tito tingueren per ditxa y plaer conservar a la campanya la petita habitació que'ls hi venia de sos pares, sens ferhi alguna mutació. Aquests grans senyors del món no's trobaven allotjats estretament en una casa que no estava edificada sinó per un simple particular. En lo dia d'avuy encara's venen los vestigis de la casa de campanya del Emperador Adriano, la qual no passa la grandesa de nostres cases ordinaries y no iguala a la grandesa de les cases de molts particulars de nostres dies.

Avuy hi hà homens que no tenen altre mèrit que ses riqueses (y a vegades provenen d'un petit origen), qu'edifiquen a la vila y a la campanya palacis superbs. Però desgraciat qui's troba prop d'ells, perque prest ò tart la casa, la vinya y l'heretat del vehí són consumides en aquestos grans edificis y sols servexen per engrandir sos jardins y sos horts tancats.

Lo que l'Historia'ns ensenya del Cardenal Amboisa, Arquebisbe de Ruan, y ministre d'Estat en temps de Lluís XII de França, es un exemple ben raro. Un Gentil home de Normandia tenia una terra vehina a la bella casa de Gelon, qu'aleshores pertanyia al Arquebisbe

de Ruan. Aquest Gentil home no tenia diners per casar a sa filla, y per trobarne oferí al Cardenal vendre-li la terra a un petit preu. Un altre potser hauria aprofitat aquesta ocasió; però'l Cardenal, sabent lo motiu del Gentil home, li dexà la terra y li donà graciosament lo diner qu'havia menester per casar sa filla.

Lo Duch de Borgonya pot en esta materia servir d'exemple als prínceps y grans senyors, pues tenia un gran avorrimient per tot lo qu'era fausto y gasto inútil, perque pogués fer més belles lliberalitats. Per esta rahó no volgué mudar les ximenees y ferles a la moda, ni comprar una casa de divertiment per lo preu de cinch centes lliures, per més que li aconsellassen una cosa y altra. Gran benedició y present del Cel es per un regne un príncep d'aquest caràcter. Per alcançar una gloria y grandesa verdadera, quant més val un amor compassiu per los pobles, que per socórrerlos se priva de moltes coses, que no tota la magnificencia dels edificis superbs!

Açò es lo que'l Rey Lluís XIV de França estant per morir (qu'es lo temps en qu'un judica bé de les coses) féu entendre al Rey que vuy regna. Entre altres avisos que li donà, li digué: *Jo he amat la guerra; no m'imites en açò, ni tampoch en los grans gastos*

que jo he fet. Y Mussur Vitamant
ha contat que'l Rey d'Espanya,
Felip V, li ha referit qu'en l'últim
entreteniment que tingué a

soles cap a cap ab son avi Lluís
XIV, antes de partirse per Es-
panya, li digué ab les llàgrimes
als ulls les matexes paraules.

PROP DEL CEL

L'aeroplà que amunt se pert.

*¡Alcèu la vista amunt! L'aucellot passa
creuant vertiginós tot el blau cel,
¡mirèusel qu'arrogant...! Apar que vulgui
cercar l'enigma de quiscun estel.*

*Ab udols d'una fera encadenada
va fendint orgullós l'immensitat,
com volguent desxifrar el gran misteri
que s'enclou, cel amunt, embolcallat.*

*El monstre va pujant, y en sa volada,
ovira un cercle immens que no te fi...
y avança resolut, amunt fent via,
trescant febrós pel sideral camí.*

*Y guayta baix sos peus... Com una espurna
veu un grà diminut caygut del cel;
un punt petit, tant ho es, que dubta encara
si serà sols visió d'un foll anhel.*

*Y ovira entorn... L'envolta la grandesa
d'un quelcom incompres y encisador:
¡espectacle diví! visió superba
de la força gegant del Creador!*

*A munions veu obrirse les roselles
que ben tost seràn reynes de la nit;
cada una es com cent móns... A sos peus guayta,
y ja ni'l descobreix el punt petit.*

*El punt menut, que dins del séu sí tanca
les més folles rencunies y ambicions,
y's trasbalsa y remou... mentre en pau dolça
redolen, dalt la volta, mons y mons.*

*L'aucell no hi vol tornar... Son cor de ferro
trenca xisclant; frisós se ales bat;
xicagueja furient; pel blau s'endinsa,
¡y's pert per entre un fons d'immensitat!*

JAUME RAFART MARI

DELS LLIBRES NOUS

FLOR DE ROELLA, poesies de MIQUEL DURAN

IN MEMORIAM

I

*La nit es dolça en la ciutat dormida,
per lluna setembrina il·luminada.
Quin silenci!... ni's sent d'home petjada,
ni'l vol de l'au nocturna esferehida.*

*La malalta sospira adolorida
com un àngel en pena resignada...
Jo recull sos sospirs: es ma estimada
que's prepara pel pas a l'altra vida.*

*Per qui sofreix, la nit passa tardana
esperant millorança a l'aurora pura;
mes ella no la troba en lo nou dia.*

*S'acosta un toç tendrissim de campana,
la malalta es feliç amb la dolçura
que infon el Pà dels forts, l'Eucaristia!*

II

*Bella y gentil, seguit la veig passar...
y al girarme s'esfuma sa figura.
Ja no la tench ni en dies de ventura,
ni fins, plorant, son front li puch besar.*

*Jo sent la veu dels àngels de ma llar
que juguen oblidant llur desventura,
ab ells no sent sa veu materna y pura
que les cordes del cor feya vibrar.*

*Ahont ets, dolça esposa amorosida?
Quina és la teva sort a l'altra vida?
La meua aquí sens tu m'es molt cruel...*

*Si goses ja de llum perpètua y clara
m'aguayti, si a Deu plau, ta hermosa cara...
—No ploris, espòs meu, que som al cell*

FOLKLORE

ESTUDI SOBRE LA PATERA D'IGUALADA

(Continuació)

No creyem necessari anar transcrivint totes les tirades de versos de l'obra; però, sí que farem notar com en alguns punts s'hi veu marcadament l'esperit patriòtic i l'religiós en agradable conjunció i harmonia. Servexin de mostra els següents versos que diu un cristià, referint-se als seus contraris:

*En español territorio
han querido ellos entrar;
mas, de aquí se han de llevar
el castigo meritorio.
De aquesta España al infierno
tendrán todos que pasar,
pudiendo allí escudriñar
si es Mahoma el Dios eterno.*

No menys zelosos per llur doctrina's mostren els moros, segons se pot deduir per els fragments que segueixen:

*Tú ¡ah cristiano maldito!
de moros no digas mal;
pues con mi alfange y puñal
pronto la vida te quito.*

*Aunque tenga de verter
cuanta sangre hay en mis venas
no me importa, si en cadenas
a todos os pueda ver.
Que con nuestro gran arrojo
Mahoma triunfará
y el cristiano se verá
siempre errante y con despojo.*

Una volta han parlat tots els soldats, inclosos els abandonats, el tambor cristià i'l corneta turch, allavors el Rey cristià, veient que no s'han pogut avenir, notifica a sos vasalls que's té de donar principi al combat; però abans crida al seu Embaixador, entaulant-se aquest diàlech entre abdós elevats personatges:

Rey cristià: — *Al Rey moro haréis saber
diga qué piensa elegir:
o alejarse de esta tierra
o quedarse aquí a morir.*

Embaxador cristià: — *Señor, con gusto lo haré,
pero sé que va a decir:*

*primero derramar sangre
antes que de aqui partir.*

Rey cristià: —*Si? Pues, bien; si él esto dice
no dude lo encontrará
que si mi sangre maldice
la suya derramará.*

Embaxador cristià: —*Pero... si con un tratado
se pudiese solventar,
sin sangre haber derramado
tambièn seria ganar.*

Rey cristià: —*Tal vez sería imprudente
y no hay tiempo que perder;
cumplid inmediatamente
lo que os manda mi poder.—*

Seguidament el Rey moro, com que's creu amo y senyor del territori, parla ab son Embaxador de l'exterminació dels cristians si no's sotmeten a l'autoritat del Gran Turch. Vègis per mostra'ls següents versos:

Rey moro: —*No queremos cristianismo!
Fuera aquesta religión
y a la batalla hoy mismo
sin ninguna dilación.
Vos, mi gran Embajador,
al cristiano le diréis
si no cede sus derechos
de existir le privaréis.*

Embaxador moro: —*Tanto, yo no lo aguardara
si en mi mano ello estuviera;
pues su doctrina quemara
y su imperio destruyera.—*

(Seguirà)

GABRIEL CASTELLÀ Y RAICH

AVÍS

Lo número vinent, que serà totalment dedicat als Jochs Florals de Barcelona, com tenim per costum cad'any, sortirà'l dia 6 de Maig, en lloch del 15, després de celebrada la Festa que tindrà lloch en lo Palau de la Música Catalana.

Imp. La Renaxensa. Barcelona.